

Inka Hopsu vihr ym.

Toimenpidealoite avioliittoon pakottamisen erillisen rikosnimikkeen säätämisestä ja pakottavan kontrollin rikostunnusmerkistön lisäämisestä lakiin

Eduskunnalle

Avioliittoon pakottaminen on vakava ihmisoikeusloukkaus, joka voi aiheuttaa uhreilleen fyysisiä ja psyykkistä kärsimystä. Äärimmäisessä muodossaan avioliittoon pakottamiseen voi liittyä uhkaavaa käytöstä, sieppaamista, vangitsemista, fyysisistä väkivaltaa, raiskaamista ja joissakin tapauksissa jopa puolison murhaaminen. Avioliittoon pakottaminen on varsinkin naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan muoto, joka johtaa usein siihen, että naisilla ja tytöillä ei ole henkilökohtaista eikä taloudellista itsemääräämisoikeutta. Avioliiton välttely tai siitä pakeneminen voi johtaa jopa itsemurhiin.

Avioliittoon pakottamisen muodot voivat olla moninaisia ja toisaalta varsin hienovaraisia, mikä tekee sen tunnistamisesta ja siihen puuttumisesta vaikeaa. Nykyinen lainsäädäntö ja hallituksen esitys avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttämisestä eivät täysin kata kaikkia avioliittoon pakottamisen muotoja. Tällaisia tapauksia saattavat olla erityisesti kunniaan liittyvän väkivallan kontekstissa solmitut pakkoavioliitot tai avioliitosta irtautumisen estäminen.

Pakkoavioliittojen ja niihin rinnastettavien liittojen tulisi sisältyä jatkossa ihmiskauppasäännöksen, mutta sen lisäksi rikoslakiin tulisi lisätä erillinen pakkoavioliittopykälä. Erillissäännöksellä avioliittoon pakottamisesta voitaisiin tuomita myös silloin, kun ihmiskaupan, laittoman uhkauksen tai pakottamisen tunnusmerkistöt eivät täyty. Rikoslain 25 luvun 8 §:n pakottamista koskeva säännös ei kata niitä avioliittoon pakottamisen muotoja, joissa pakottaminen tapahtuu muutoin kuin väkivaltaa tai uhkausta käyttämällä. Erillissäännöksellä kaikki pakkoavioliitot tulisivat rangaistaviksi joko ihmiskauppana tai muuna avioliittoon pakottamisena, eikä väliinputoajaryhmiä jäisi ja uhrien avunsaanti helpottuisi. Näin ollen erillinen pakkoavioliittopykälä mukailisi työperäisen ihmiskaupan sääntelyä, jossa on samankaltainen sääntelyrakenne ihmiskaupan ja toissijaisen kiskonnantapaisen työsyryjinnän välillä. Samanlainen menettely löytyy myös valtaosassa Pohjoismaita.

Erillissäännöksellä pystytään myös paremmin kattamaan avioliittoon pakottamisen muodot, joita ei vielä tunnisteta. Esimerkiksi avioliittoon pakottaminen voi tapahtua Suomessa, Suomen kansalaisten välillä. Lisäksi verkon vaikutukset ilmiöön ja puolison kontrollointiin voivat lisääntyä tulevaisuudessa.

Toimenpidealoite TPA 25/2024 vp

Erilliskriminalisointi vastaa paremmin Istanbulin sopimuksen vaatimuksia ja velvoitteita Suomelle. Avioliittoon pakottamisen säätäminen rangaistavaksi omana rikosnimikkeensä tunnus-taisi pakkoavioliiton nimenomaisesti yhdeksi sukupuolistuneen väkivallan, eikä niinkään ihmis-kaupan, muodoksi. GREVION, tutkijoiden ja järjestöjen peräänkuuluttama erilliskriminalisointi myös nostaisi pakkoavioliittoja ilmiönä esiin ja korostaisi tämän piilorikollisuuden ja sukupuol-istuneen väkivallan muodon norminvastaisuutta.

Avioliittoon pakottamisen sekä siitä irtautumisen estämisen rangaistavuutta vahvistaisi merkittä-västi myös pakottavan kontrollin kriminalisointi. Pakottava kontrolli on äärimmäinen henkisen väkivallan muoto, jolle on luonteenomaista pitkäkestoisuus ja se, että yksittäiset teot eivät sinäl-lään ole riittävän vakavia syytteen nostamiseen. Pakottavaa kontrollia esiintyy monenlaisessa su-kupuolistuneessa väkivallassa ja erilaissa ihmissuhteissa (esim. parisuhde, erilaiset hoivasuhteet, suvut ja yhteisöt). Kunniaan liittyvään väkivaltaan pakottava kontrolli kuuluu olennaisena osana. Se saattaa alkaa jo uhrin lapsuudessa ja johtaa esimerkiksi avioliittoon pakottamiseen ilman sel-keää painostamista tai pakottamista. Pitkäkestoisen pakottavan kontrollin seurauksena henkilö kuitenkin ei näe muuta mahdollisuutta kuin antaa näennäisen suostumuksensa pakkoavioliit-toon. Tällaisessa tilanteessa näytön osoittaminen avioliittoon pakottamisesta voi osoittautua mah-dottomaksi. Oikeusministeriön (2023) tuottamassa, rikosoikeuden professori Matti Tolvasen ja Elisa Silvennoisen tekemässä selvityksessä käy ilmi, että henkinen väkivalta johtaa hyvin har-voin rangaistukseen Suomessa. Selvityksessä ehdotetaan, että lakiin lisättäisiin uusi rikostunnus-merkistö: pakottava kontrolli.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin avioliittoon pakottamisen erillisen rikosnimikkeen sää-tämiseksi ja pakottavan kontrollin rikostunnusmerkistön lisäämisestä lakiin.

Helsingissä 30.5.2024

Inka Hopsu vihr
Merja Kyllönen vas
Veronika Honkasalo vas
Oras Tynkkynen vihr
Maria Ohisalo vihr
Saara Hyrkkö vihr